

НОВІ АКЦЕНТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ ЗА ОБРАНОЮ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Ярошенко Ольга Григорівна

дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці,

Інститут вищої освіти НАПН України

yaroshenko_o@ukr.net

Постановка проблеми. З урахуванням досвіду провідних країн світу в Україні продовжується докорінна системна реформа загальної середньої освіти (розрахована до 2029 року), мета якої – «створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті» [2]. У цьому навчальному році на концептуальних засадах Нової української школи розпочалось предметне навчання географії учнів шостих класів, з наступного навчального року воно набуде продовження у викладанні решти предметів природничої освітньої галузі.

Реалізація концепції Нової української школи у предметному навчанні учнів закладів в загальній середній освіті продукує нові цілі і завдання не лише навчання учнів, а й підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності за обраним фахом. Це потребує невідкладного і системного реагування вищої педагогічної освіти на виклики Нової української школи навчання предметів природничої освітньої галузі у базовій середній школі. Відтак, усталений зміст методичної підготовки здобувачів педагогічної освіти і її науково-методичне забезпечення потребують невідкладної модернізації з урахуванням мети і завдань реформи, що позиціонується Міністерством освіти і науки України як ключове завдання упродовж наступних років.

Виклад основного матеріалу. Наше бачення модернізації підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти сформувалось на підставі аналізу положень Концепції нової української школи [2], ознайомлення з вимогами Державного стандарту базової середньої освіти [1] і статтями Закону України «Про повну загальну середню освіту» [4], вивчення досвіду реалізації навчання по-новому у закладах початкової освіти.

Зазначений у Державному стандарті базової середньої освіти опис вимог до результатів навчання учнів нової української школи свідчить, що ними є «ключові компетентності і спільні для них наскрізні уміння, визначені статтею 12 Закону України "Про освіту" [3].

Результати дослідження дають підстави вважати, що детермінантами підготовки майбутніх учителів до реалізації концепції нової української школи виступають такі сентенції:

- предметне навчання здійснюється на засадах компетентнісного і діяльнісного підходів;

- знаннева парадигма змінюється на компетентнісну – навчання шкільних предметів, в тому числі й природничої освітньої галузі фокусується на формуванні ключових компетентностей та наскрізних умінь, закладених у Державний стандарт базової середньої освіти;
- знання й уміння їх застосовувати та здобувати є цілісним процесом, якому притаманна висока частка самостійної і групової роботи здобувачів базової середньої освіти;
- підготовлених до навчання по-новому семикласників і семикласниць повинні навчати вчителі, умотивовані й підготовлені до запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- навчання відбувається за принципом наступності, що передбачає опертя на здобуту учнівством природничу освіту в адаптаційний період;
- види оцінювання результатів навчання доповнюються формувальним оцінюванням та самооцінюванням;
- навчальне спілкування у складі малих груп і дослідження наскрізно пронизують освітній процес;
- виховання невіддільне від навчання.

З огляду на зазначене стає очевидним, що модернізації підлягають мотиваційний, змістовий, процесуальний та оцінювальний складники підготовки майбутніх учителів.

Мотиваційний складник охоплює соціальні мотиви, детерміновані значущістю втілення реформи; пізнавальні мотиви, які пов'язані зі змістом майбутньої педагогічної діяльності умовах нинішнього реформування; мотиви самовдосконалення та інші. Безперечно, на формування названих мотивів має бути спрямована викладацька діяльність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Змістовий складник підготовки зазнає чи не найбільших змін, адже вперше у предметному навчанні впроваджуються модельні навчальні програми, термін «навчальна програма» лишається, але вживається в іншому сенсі:

«7) модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством;

8) навчальна програма – документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти;» [4, ст 1.]. Тож здобувачі вищої педагогічної освіти мають

бути обізнаними з усіма модельними навчальними програмами, затвердженими МОН України для навчального предмета, який вони будуть викладати, та розставити особисті пріоритети щодо кожної із них. Наступним кроком постає опрацювання змісту й методичного апарату підручників, створених під кожен модельну навчальну програму. Ну й звичайно ж, мають передбачатись тренінги з розроблення навчальних програм.

Оскільки у новій українській школі предметне навчання ґрунтується на компетентнісному і діяльнісному підходах, групова навчальна діяльність оптимально поєднується з індивідуальною та фронтальною, самостійна робота спрямована не на відтворення певного обсягу знань та стандартних умінь, а на проведення досліджень, виконання проєктів, роботу з інформаційними джерелами, то все це виступає модернізаційними чинниками підготовки майбутнього вчителя. Значущість таких змін пояснюємо тим, що молоді вчителі на початковому етапі своєї педагогічної діяльності застосовують ті методи і прийоми навчання, які були задіяні під час їхньої фахової підготовки, а вони, як відомо, не відповідають парадигмі нової української школи.

Ще один складник освітнього процесу, який конче необхідний для того, щоб якісно підготувати здобувачів вищої освіти до реалізації Концепції Нової української школи, – особистісно орієнтоване оцінювання навчальних результатів учня завдяки застосуванню формувального оцінювання та самооцінювання. Формувальне оцінювання більшою мірою призначене для підвищення якості навчання, а не для того, щоб надати фіксовану оцінку навчального здобутку школяра за певний період навчання (по завершенні вивчення теми, чверті, семестру). Відрізняється воно від поточного та підсумкового оцінювання відсутністю оцінки в балах. Натомість застосовується вербальне/словесне оцінювання, яке мотивує учня до здобуття подальших успіхів у навчанні, а також надає вчителю інформацію щодо якості застосовуваних ним засобів і методів навчання та спонукає до застосування ефективніших методів і прийомів навчання. Чинні підручники та навчальні посібники для студентів не містять матеріалу про цей вид оцінювання. Вочевидь, є потреба модернізувати підготовку здобувачів вищої педагогічної освіти до контрольної-оцінювальної діяльності учнів закладів загальної середньої освіти.

Висновки. Зважаючи на вагомість розглянутих складників модернізації підготовки майбутніх учителів, вважаємо за доцільне не зволікати з осучасненням змісту методичних і педагогічних дисциплін, доповненням варіативної частини навчального плану новими вибірконими навчальними дисциплінами, розширенням тематики бакалаврських і магістерських робіт темами, що стосуються методики навчання конкретних навчальних предметів у новій українській школі, урізноманітненням видів навчальних занять, зокрема, гостьовими лекціями авторів модельних навчальних програм, підручників. Це цілком відповідатиме основним положенням Концепції розвитку педагогічної

освіти, сприятиме вдосконаленню на національному рівні викладання і навчання, що нині стали одним з пріоритетів розбудови Європейського простору вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.20 №898. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP200898.html.
2. Концепція нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Про освіту. Закон України від 2017 № 38-39 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про повну загальну середню освіту. Закон України від 16.01.2020 № 463. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20?find=1&text=%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5#w1_1

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Грицай Наталія Богданівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання, Рівненського державного гуманітарного університету

grynat1104@ukr.net

Нова українська школа передбачає реалізацію діяльнісного підходу в освітньому процесі, який полягає у формуванні наскрізних умінь учнів, здобуванні нових знань у процесі власної навчальної діяльності та застосуванні цих знань на практиці.

Проте діяльнісний підхід є ефективним і в підготовці майбутніх педагогів, зокрема вчителів природничих наук. Він ґрунтується на виконанні певних дій, що стають основою нових знань.

Останнім часом у науковій літературі багато йдеться про те, що вчитель має бути проактивним, тобто має сам обирати свої дії та поведінку (незалежно від зовнішніх обставин) та брати відповідальність за них.

Здобувачі вищої освіти завдяки своїй активній та проактивній діяльності здобувають нові уміння та навички, які необхідні для їхньої майбутньої професійної діяльності.

У науковій літературі діяльнісний підхід обґрунтовано в дослідженнях І. Беха [1], О. Дубасенюк, С. Безбородих (особистісно-діяльнісний підхід), О. Ільїної (компетентнісно-діяльнісний), О. Малишевського (суб'єктно-діяльнісний підхід) [2], С. Куценко (творчо-діяльнісний підхід).